

WEDER OPBOUW

in Oost Gelre

Toonbeelden van een nieuwe tijd 1940 - 1965

▲ De kapel van het Marianum werd in 1962 in gebruik genomen en is een ontwerp van de architecten Wiegerinck en Van Balen is inmiddels opgenomen in het gebouwencomplex (bron: www.reliwiki.nl).

▼ De Mariakerk (rechts) in Groenlo. Voorbeelden van moderne kerkenbouw met toepassing van vernieuwende plattegronden, materiaalgebruik en open klokkentorens (foto: R. Kaak).

in Lichtenvoorde. Zij illustreren in optima forma de experimenten in de katholieke kerkbouw in de jaren vijftig en zestig. De onconventionele vormen weerspiegelen de modernisering van de kerk in Oost Gelre. De opvallende moderne architectuur van het kerkgebouw was een poging om het geloof een nieuwe aantrekkingskracht te geven in een tijd van 'ontzuiling'. Deze vernieuwingen hebben door maatschappelijke en culturele ontwikkelingen de ontkerkelijking in de gemeente niet voorkomen.

De r.-k kerk Maria Moeder Gods met voor de bouwtijd kenmerkende vrijstaande klokkentoren is gerealiseerd in 1964 naar ontwerp van de architect N.J.H.M. Klaver. De oprichting van de parochie was rond 1960 noodzakelijk in verband met toenmalige stadsuitbreiding aan de westkant. Het betreft een grote, rechthoekige zaalkerk in functionalistische vormen, gebaseerd op de liturgische idealen van de jaren 1960 rond het Tweede Vaticaans Concilie. De kerk is al buiten gebruik sinds 1999, nadien is de kerk verbouwd tot Cultureel Centrum De Bron. Het kruis op de toren is in 2007 verwijderd.

De kerk is het belangrijkste nog grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een moderne katholieke kerk uit de zestiger jaren van de vorige eeuw in de gemeente Oost Gelre.

R.-k. Ludgerkerk Lichtenvoorde

Een van opmerkelijkste kerken in Lichtenvoorde was de r.-k. Ludgerkerk in Lichtenvoorde. Deze werd gerealiseerd in de jaren 1968-1970 naar een ontwerp van architect Gerard Schouten uit Lielvelde. Schouten ontwierp een uitzonderlijk type kerk. Deze bestond uit een door een muur omsloten binnenhof waarbinnen zich het kerkgebouw bevond. Het ontwerp van de kerk was volgens architect Schouten gebaseerd op de 'geloofsbelijdenis' van een Vlielandster: 'De duinpan is mijn kerk'. Dat leek Schouten een goed uitgangspunt voor een kerk die met bescheiden middelen gebouwd moest worden. Het zou een 'open plek in de natuur waar mensen samen komen' worden. Vlieland

▲ De door een tuinmuur omgeven r.-k. Ludgerkerk in Lichtenvoorde in 2001 voor de herbestemming. Dit bijzondere experimentele kerkgebouw werd gerealiseerd in de jaren 1968-1970 naar een ontwerp van architect Gerard Schouten (foto: collectie Atelier Pro).

kende Schouten goed. Op dit Waddeneiland bevond zich namelijk ook zijn in de duinen naar eigen ontwerp gebouwde vakantiehuis.

Naar verluidt had de architect het liefst een kerk gebouwd zonder dak en zelfs zonder kerkbanken. De kerkbezoekers zouden dan op eigen meegenomen klapstoeltje kunnen zitten. Graag had hij de vogels door de kerk zien vliegen, of tenminste het regenwater door een gat in het dak in de doopvont laten druppelen. Dit 'logische verband met

▼ Het stemmige kerkinterieur met zicht op de groene binnentuin (foto: collectie Atelier Pro).

◀ De voormalige Ludgerkerk na de verbouw tot Ludgerhof waarbij o.a. de omringende tuinmuur behouden is (luchtfoto: Hans van Beek Atelier Pro).

de schepping, dus met God' dat Schouten in zijn ontwerp wilde leggen, is in de door hem bedoelde letterlijke zin niet uitgevoerd. Wat wel gebouwd is, komt echter dicht bij zijn ideaal. De kerk - een eenvoudige rechthoekige doos - bevond zich in het midden van een ommuurde tuin met oude bomen. De natuur was volgens Schouten de meest sacrale ruimte die bestaat. Om die reden bestond de onderste helft van de gevels uit een glazen strook tussen de vloer en het bovenliggende in eikenhout opgetrokken deel van de gevel. Door de glasstrook konden de kerkbezoekers genieten van de tuin rondom de kerkruiimte.

Het dak bestond uit een lichte staalconstructie met een rieten dakbedekking en was voorzien van lichtkoepels. Het enige 'bouwwerk' in deze open binnen-buitenruimte was een bakstenen sacristie, die als een vrijstaand blokje in de open ruimte was geplaatst. De totale bouwkosten bedroegen f 350.000,- waarmee het een van de goedkoopste nieuwe katholieke kerken uit die tijd was.

▼ De voormalige kerkruiimte is na realisatie van de woningen nog steeds herkenbaar (foto: P. de Ruig)

Door het teruglopende kerkbezoek, dat inmiddels heeft geresulteerd in een groot aantal herbestemde kerken en nog her te bestemmen kerken, kwam het gebouw in 2001 leeg te staan. Omdat de middelen ontbraken om het kerkgebouw in stand te houden, werd uiteindelijk besloten woningen te bouwen op de locatie van de kerk. Tussen 2002 en 2004 ontstond hier vervolgens het woningbouwcomplex De Ludgerhof. Architect Hans van Beek van het Atelier Pro uit Den Haag maakte een bijzonder ontwerp voor zestien woningen waarbij een deel van de kerk zou blijven bestaan. Van Beek was met Schouten bevriend en had eveneens een zomerhuisje op Vlieland. Vanwege de leegstand zouden zij samen de kerk gaan bekijken. Een bezoek dat niet doorging vanwege het overlijden van Schouten. Toen Van Beek de kerk alsnog gezien had, besloot hij dat tenminste een deel van de kerk behouden zou moeten blijven. Het kostte de architect uiteindelijk de nodige overtuigingskracht om zijn plan voor de woningbouw met behoud van een deel de kerk werkelijkheid te zien worden.

Feitelijk is de kerk nu binnenstebuiten gekeerd. De besloten kerkruiimte is nu de buitenruimte van de woningen geworden. Deze woningen zijn in een hofvorm tussen de gevels van de kerk en tuinmuur gegroepeerd. In de hof zijn verwijzingen opgenomen naar de doopvont en het koor. Ook zijn delen van het staalskelet van de kerk in de hof zichtbaar behouden gebleven. De kerk is in haar nieuwe gedaante met woningen in 2013 op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Daarmee bezit Oost Gelre het jongste monument van Gelderland dat niet alleen herinnert aan de idealen van Gerard Schouten maar ook aan de ambitie en verbeeldingskracht van zijn goede vriend Hans van Beek.